

ANVIOÙ HON LEC'HIOÙ (17)

Petore darempred eta entre *Trevoù* ha *Trewinieg* ? Diaes goût petore hini a oa deut war wel da gentañ. Soñjal a ra din, nemet e fazifen, e c'hallfe *Trewinieg* bezañ an hini koshañ bet lonket goude gant ur struktural brasoc'h douget gant *an Trevoù*, ha pan vefe testeniekat hennezh a-goshoc'h, war a seblant. N'eo ket al lec'h da ober istor *an Trevoù* pe hini *Trewinieg* dre ar munud, just reiñ un nebeud elfennoù a servijo, spi am eus da gompren gwelloc'h penaos eo strukturet hon bro. Just menegiñ eo dispartiet an div drev gant ur c'heun toket gant un draezhenn, a oa un tevenn c'hoazh meur a zek vloaz zo :

Traezhtel. Alese ur c'hrennlavar a c'hallfemp kinnig : « *Pan vêr en Traezhtel ne vêr nag en Trevoù nag en Trewinieg* ». *Traezhtel* : sklaer an elfenn gentañ evel just, an eil, *tel*, zo kar d'an heniwerzhoneg *taul*, *tel*, *til* « lodenn c'hwezhet ur skoed, ur wagenn, un dosenn, etc. », un elfenn a gaver en anv *Terrug* (diwar **Telc'hrug*, *Telgruc* war ar panneloù), *krug* o vezañ unan eus anvioù an tosennoù, evel just (cf. *krugell*). Marteze eo ar memes elfenn hag a gaver en anv *Intel* (*Etel* war ar panneloù, a oa *flumen Ectell* en 1009 (Kartular Kemperle), diwar **ectol*, evel an henvrezhoneg *ectolli* « détroits, canaux »), nemet e vefe kentoc'h un elfenn kar d'an heniwerzhoneg *tel-* deverbale *télach* « berañ, skarzhañ », tost da ster ar stêranv *Skorf*, nepell alese (komzet e vez eus *skorf* zo en ur stank, en ul lenn, al lec'h ma skarzhañ an dour dioute, « bief de décharge »). Kement ha kompren penaos *ect-* kozh a c'hall reiñ *ent-* eo mat keñveriañ stumm koshañ *ar Jentilez* hag a oa *Sicdelis* (evit **Sictelis*) en *Itinerarium Antonini Augusti* eus an trede kantved met anavezet gant dornskridoù eus ar seizhvet kantved.

Da c'hoût an -où dibenn en anv *an Trevoù* n'eo ket merk al liester met merk an hipokorosteg, evel reoù all : *An Treoù-Leon* (distaget diouzh *Plouziri*) hag *an Treoù-Kerne* (distaget diouzh *Rieg*). *An Treoù-Leon* asambles gant an drev all *Trelevenez* zo sko ouzh Irvilhag ha Sizun evit an hini kentañ hag ouzh Lannurvan evit an eil. Ar memes tra *an Treoù-Kerne* zo just en norzh pellañ da *Rieg*.

Ma adsellomp ouzh lec'hiadur *an Trevoù* e weler e sko rik ha rik ouzh *Trelêvern* (distaget /tɛrlɛvɛrn/, ar pezh a glevan ingal en *Trevoù*, pe /tɛlɛvɛn/ notennet gant Klerg pe Jakez Konan, ar pouezmouezh bepred war an eil silabenn). En paperoù Prosez Santelezhadur Erwan Helouri, hon sant Erwan, er bloaz 1330, zo roet un toullad traoù diwar-benn doareoù ar brezhoneg d'ar c'houlz-se en mesk testeni an dud, a bep oad hag a bep renk... nemet, nemet int roet gant tud o devoa divskouarnioù gallegerien nebeut akourset ouzh genoioù brezhoneg ar memes koulz. Gant se e ranker diwall, evel just, met ivez derc'hel kont eus o doareoù. Sede zo roet un toullad gwezhioù anv *Trelêvern* er paperoù-se : diouzh un tu *Trieveleron*, *Trielevaren* ha diouzh un tu all *Tresveler*, *Terzveler*, *Treslever* ha *Tezvelor*. Moarvat eo ar stummoù en *Tres-* evit *Tref-*, alies diaes da lenn pan vezont kemmesket gant an eilskriverien o-unan... Met en 1295, en un diell all, e lenned *Treleguern*. Stummoù da lakaat kej-mej en hon speredoù, avat. Ret eo kompren e teu ar stummoù-se diwar ar pezh a oa bet klevet. Ret eo kroaziañ ar stumm modern gant e bouezmouezh evit kompren e teu *Trelêvern* eus un **Treff-Leverin*. Natur al *Leverin* zo bet displeget mat gwezhall, a gav din, gant Jakez Konan : diwar ur wrizienn *lou* « gouloù » (lec'h m'emañ evel eil elfenn !) en devoa roet an hengembraeg *louber* « gouloù », just a-walc'h. Ar ger *lou*-se a gaver en anvioù all en Treger dindan ar stumm *loi* diwar **louui*. Met n'hallomp ket ankouaat zo un anv kozh all, *Morin* hag en deus roet *Merin*, gant talvoudegezh « an hini zo eus ar mor ». Evel m'eo *le(u)verin* « an hini zo eus ar gouloù » « skedus evel ar gouloù », gant an dibenn -in, hipokoristek, hon devo tro da welet pelloc'h. Hon anvioù kozh zo rouantelezh an hipokoristegoù... Kartular Redon, diouzh e du, a ro evit 829-830 *Leupherina* hag evit 867 *Leuferina* evel anv-den, marteze kar d'hon **Le(u)verin*, met netra asur...

Trevoù-Trewinieg ha *Trelêvern*. Div drev oc'h aparchantiñ da div barrouz disheñvel : *Plougouskant*, diouzh un tu evel m'hon eus gwelet, ha *Louaneg* diouzh un tu all. Ha *Louaneg*, hag adape betek *Brelevenez*, he deus ivez un drev all : *Trezeni* (alies distaget *Trezini*) a-dal da *Goatreven* a oa en *Plougouskant* ivez. *Trelêvern* ha *Trezeni* zo bonnoù merkañ parrouz Louaneg, o div diouzh ar barrouz vras amezek, *Plougouskant*. *Trezeni*, brudet marteze abalamour da *Destamant ar c'havr* dastumet gant Fañch an Uhel en Prad en 1868 : « *Ma bouelloù 'destamantan da verc'hed Trezeni, / 'Vit ober gante kerden da lakat d'o c'hirri. // Ma c'halon 'destamantan da gure'r Vinic'hi, / 'Vit m'en do ur galon dous, bremañ'n neus unan gri.* »

Trevoù (aze eo al liester) all zo dedennus ivez, evel *an Drev-Nevez*, alias *Saint-Sauveur* en galleg, hag a oa ebarzhet en parrouz kozh *Sizun*, asambles gant *Lomelar*, *Sant-Kadoù* ha moarvat *Kommanna*. Ur wezh c'hoazh emañ an drev war vevenn ar barrouz vras – en norzh-reter.

Ar ger *trev* evel prokliteg, ya, met kavet e vez ivez en un anv bennak en dibenn an anv, un enkliteg : *Motrev* hag a oa *Motref* en tro 1330, *Motreff* en 1368. Stumm kozh ebet na ro **Mochtref* ha reizh eo rak ar provektadur en devoa roet a-gozh ar stummoù kavet betek en hon amzer-ni. Brezhoneg Kembre, eñ, en deus roet an anv *Mochdre* diwar *moc'h* + *tref* : renket an traoù n'eo ket gant ar provektadur met gant ar blotadur. Yezhoù kar, met n'int ket heñvel. Rak en degouezh-mañ eo disheñvel ar pouezmouezhiañ diouzh an daou du hag a ra an disparti etreze, just a-walc'h. Ha ma kaver ar ger *moc'h* en un anv *trev*, arabat ankouaat zo ur barrouz anvet *Tourc'h* etre *Kore* ha *Rosporden*. Ha neuze *Tourc'h* un anv sant ? Marteze ma talc'her kont eus anv ur ruzelenn en Plouared : *Sant-Tourc'han*. *Motrev* a oa lod eus parrouz kozh *Plevin* asambles gant *Treogan* ha *Paoul*. Holl kumunioù herie hag a zalc'h merkoù istor kozh ar vro : evel delwenn ar c'hoarier lourenn kavet en Paoul, pe rivinoù kenkizoù meurdezus eus mare ar Gallo-Romaned, etc. Hep kontañ eñvor an tad Maner en Plevin, met se zo un istor all, hini ar Jezuisted hag ar brezhoneg en Breizh. Kreiz ar vro, ur vro o tispertiañ an hanternoz hag ar c'hreisteiz, o tispertiañ ar broioù a ra gant *arc'hant*, en norzh, hag ar broioù a ra gant *argant*, er su...

Un anv all zo souezhus ivez dre ma ro ur c'houblad divoutin : *lann* + *trev* (soñjit er stummadurioù evel *ploue* + *lann* niverusoc'h a galz). Anv zo amañ eus *Landrevarzeg* hag a oa *Lan Trefharthoc* en XIvet kantved hervez Kartular Landevenneg. Mat goût e oa ivez un drev all gwezhall, *Trelez*, herie en Brieg, met *Landrevarzeg* a oa ivez, a-gozh, lod eus *Brieg*... Merc'hodennoù e-barzh en merc'hodennoù, en doare ar Rusianed !

Harthoc, a-wezhioù *Harthuc* zo savet war ar ger henvrezhoneg *harth* « beau, magnifique ». Kar d'ar c'hembraeg *hardd* gant ar memes ster. Ha gras d'an *H-* eo bet miret -v ar ger *trev* proklitek.

Un evezhiadenn diwezhañ marteze : *Trev*- proklitek ne lak morse *M-* da gemm, da c'houzañv ar blotadur. N'eus ket kalz a zegouezhioù a zigemmadurioù en brezhoneg evel-se. Roll an anvioù lec'hioù savet evel-se zo sklaer koulskoude : *Tremael*, *Tremeven*, *Tremargad*, hag all. Gant *B-* eo diaes goût, met n'eo ket dibosupl : *Trabrivan* pe *Trabriant* (a oa *Trebrivien* en 1294, *Treffrevan* nebeut war-lerc'h ha *Treffbrivan* en 1368), marteze ma n'eo ket un anv evel *Prit-* evel ma soñje da Erwan Vallerie ha da Bernard Tanguy... marteze, marteze. Ar stummoù kozh sklaer a ra diouer, siwazh dimp.

An anvioù savet war *trev* zo niverus ha niverus : testoù an istor met dreist-holl testoù eus istor ekonomikel hon bro. Ar pezh zo heverk, eo e talc'hont da zerc'hel gant spered *ploue*, ha hini *lann* ivez : koublañ *trev* gant anvioù meurdezus. Da skouer *Treglonou* zo diwar *trev* + *klod* « gloar » + *(g)naou* « évident, connu », da lâret eo *trev* + *Klodnaou* « anavezet, brudet evit e c'hloar », pe *Treduder* gant an anv *Tuder* savet war *tud* evel just gant ar ster « meuriad ». Soñjit en anv brudet en Saoz hag en Kembre : *Tudor* hag a zo heñvel. Soñjit ivez en *Tudi*, *Tudeg*, *Tual* (pe *Tudual* hag all)... *ploue*, *lann* ha *trev* : *lann* ha *trev* zo souploc'h dre ma c'hallont, hervez an degouezh, bezañ pe proklitek pe enklitek. Un darvoud hag a weler dreist-holl gant ar ger *lann* : evel *Moelann*, *Moe* o vezañ un anv kozh. Evel *Doelann* hag a oa *Duelan* en 1031, *Doelen* en 1543, porzh bihan en Kloar-Karnoed, nepell ac'hane. An anv *Doe*, moarvat evel *Doue* a gaver en un anv kozh all ivez : en anv *Ploue* hag a oa *Ploezoe* en 1281. *Ploue*, *lann* ha *trev* zo ivez gerioù ar pemdez, evel gerioù distag. [da vezañ kendalc'het]

Herve Bihan

[a vo roet en dibenn al lodenn diwezhañ]